

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2021. gada 15. septembrī Nr. 1-5/198

Tieslietu ministrijai
tm.kanceleja@tm.gov.lv

Par Kriminālprocesa likuma 353. panta pirmās daļas 2. punkta piemērošanu

Tiesībsargs, izskatot personas (turpmāk – iesniedzēja) iesniegumu, ir konstatējis gadījumu, kad tiesu izpildītājs, balstoties uz tiesas spriedumā norādīto, turpina vērst subsidiāru piedziņu pret vienu no vainīgā vecākiem, lai gan vainīgais pirms vairākiem gadiem kļuva pilngadīgs. Izvērtējot konkrēto gadījumu, tiesībsargs vēlas aktualizēt jautājumu par Kriminālprocesa likuma 353. panta pirmās daļas 2. punkta piemērošanu un subsidiāras piedziņas no vainīgā vecākiem vai personām, kuras viņus aizstāj, ilgumu.

Kriminālprocesa likuma 353. panta pirmās daļas 1. punktā noteikts, ka pienākumu samaksāt kompensāciju var uzlikt pilngadīgam apsūdzētajam, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Savukārt saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 353. panta pirmās daļas 2. punktu pienākumu samaksāt kompensāciju var uzlikt nepilngadīgajam, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, — subsidiāri ar vecākiem vai personām, kuras viņus aizstāj, izņemot gadījumus, kad tas ir šo personu amata pienākums.

Judikatūrā¹ nostiprinājusies atziņa, ka, piemērojot Kriminālprocesa likuma 353. panta pirmās daļas 2. punktu, subsidiāras piedziņas noteikšanā nav jāvērtē vecāku vai personas, kuras viņus aizstāj, atbildība (nolaidība bērna (vainīgā) audzināšanā vai vecāku pienākumu nepienācīga pildīšana). Proti, Augstākās tiesas ieskatā tiesības noteikt subsidiāru piedziņu nav paredzētas ar mērķi savā veidā sodīt nepilngadīgā vainīgā vecākus vai personas, kuras viņus aizstāj, bet gan nodrošināt cietušajam tiesības savlaicīgi saņemt kompensāciju gadījumos, kad objektīvu iemeslu dēļ to nespēj samaksāt pats vainīgais.

Attiecīgi, vadoties no judikatūrā paustā, skatot minētās tiesību normas sistēmiski, kā arī pēc to mērķa un jēgas, ir saskatāms pamats, ka subsidiāra piedziņa no vecākiem vai personām, kuras viņus aizstāj, būtu izbeidzama ar brīdi, kad vainīgais sasniedz pilngadību. Šāda Kriminālprocesa likuma 353. panta pirmās daļas 2. punkta piemērošana nodrošinātu to, ka: 1) cietušais, kuram kriminālprocesā noteiktas tiesības saņemt kompensāciju brīdī, kad vainīgais bijis pilngadīgs, nenonāktu nevienlīdzīgā (sliktākā) situācijā ar cietušo, kuram minētās tiesības noteiktas brīdī, kad vainīgais bijis nepilngadīgs; 2) nerastos situācijas, kad vienā gadījumā² vecākiem vai personām, kuras viņus aizstāj, ir pienākums subsidiāri veikt bērna (vainīgā) radītā

¹ Augstākās tiesas 2009. gada 19. jūnija lēmums krimināllietā Nr. 11290024308, 11290032208 (SKK-362/2009).

² Gadījumā, ja kriminālprocesa ietvaros noteikts pienākums samaksāt cietušajam kompensāciju brīdī, kad vainīgais bijis nepilngadīgs.

kaitējuma kompensācijas samaksu cietušajam arī pēc bērna pilngadības sasniegšanas, bet citā³ – šāda pienākuma nav.

Jāpiebilst, ka sakarā ar līdzīgu gadījumu tiesībsargs iepriekš vērsās Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē, lūdzot sniegt viedokli par subsidiāras piedziņas ilgumu Kriminālprocesa likuma 353. panta pirmās daļas 2. punkta piemērošanas gadījumā, un saņēma atbildi: “Ja tiesas spriedumā kompensācijas maksāšanas pienākums būtu uzlikts nepilngadīgajam subsidiāri kopā ar vecākiem (varētu pat norādīt secīgi abus vecākus), iestājoties pilngadībai, piedziņas vērsšana pret vecākiem, visticamāk, nebūtu turpināma.”

Vienlaikus vērsu uzmanību, ka tiesībsarga rīcībā esošā informācija norāda, ka tiesību piemērotāju vidū pastāv arī pretējs uzskats augstāk minētajam, proti, ka subsidiāra piedziņa no nepilngadīgā vainīgā vecākiem vai personām, kuras viņus aizstāj, ir turpināma pēc vainīgā pilngadības sasniegšanas, par pamatu tam galvenokārt uzskatot vecāku, kuriem ir pienākums rūpēties par bērnu (tostarp audzināt, uzraudzīt), līdzatbildību.

Ievērojot minēto, lai nodrošinātu Kriminālprocesa likuma 353. panta pirmās daļas 2. punkta vienveidīgu piemērošanu atbilstoši tās mērķim un jēgai, tiesībsargs aicina Tieslietu ministriju aktualizēt šo jautājumu Pastāvīgajā Kriminālprocesa likuma darba grupā.

Papildus vēlos norādīt, ka gadījumā, ja subsidiāra piedziņa no vecākiem vai personām, kuras viņus aizstāj, būtu izbeidzama ar brīdi, kad vainīgais sasniedz pilngadību, tiesībsarga ieskatā praksē konstatēto problēmu būtu iespējams novērst bez grozījumu veikšanas normatīvajā regulējumā – nepieciešama tikai piedziņas kārtības precizēšana nolēmumā, proti, norādot, ka subsidiāra piedziņa no vainīgā vecākiem vai personām, kuras viņus aizstāj, īstenojama līdz vainīgā pilngadības sasniegšanai, bet pēc vainīgā pilngadības sasniegšanas piedziņa vērsama tikai pret vainīgo. Tas ļautu tiesu izpildītājam skaidri konstatēt brīdi, kad subsidiāra piedziņa no vainīgā vecākiem vai personām, kuras viņus aizstāj, būtu izbeidzama.

Tāpat vēlos norādīt, ka gadījumā, ja subsidiāra piedziņa no vecākiem vai personām, kuras viņus aizstāj, būtu izbeidzama ar brīdi, kad vainīgais sasniedz pilngadību, varētu būt pamats apsvērt grozījumu nepieciešamību normatīvajā regulējumā attiecībā uz subsidiāras piedziņas noteikšanas ilgumu, paredzot, ka subsidiāra piedziņa var tikt turpināta noteiktu laiku pēc vainīgā pilngadības sasniegšanas, ja tam ir objektīvs iemesls (piemēram, ja vainīgais turpina iegūt pamatizglītību, vidējo izglītību, arodizglītību vai speciālo izglītību). Citādi, ņemot vērā, ka lielākā daļa personu, piemēram, vidējo izglītību iegūst pēc pilngadības sasniegšanas, minētā tiesību norma šobrīd sasniedz savu mērķi tikai daļēji.

Ar cieņu
tiesībsarga pilnvarojumā
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas
vadītāja

Ineta Piļāne

³ Gadījumā, ja kriminālprocesa ietvaros noteikts pienākums samaksāt cietušajam kompensāciju brīdī, kad vainīgais bijis pilngadīgs.